

Газрин гурвдгч дахуль ямаран удан эргхмб?

Искусственн эс гидж йирин ямаран чигн дахуль, энуня эрглгьиг газад агъарин довгелсн ямр болв чигн нег чидл эвдтл, эрчмин чидлин кучар то-томдж уга ут цагин эргцд планет эргад баяхнь небесн механикин законас медгднэ.

Газрин искусствени дахульд тиим, ямаран удан баяхинь йилгьх чидлнь — леед агъарин сбрлгт болджана. Ода куртл тавгдсн цуг дахульсин орбитнь (дугьу хаалгьснь) газр деерк агъарин никтин дорвн миллиард кеснэ нег хуваснь давдго дегд сул агтар даврдж гарна, хамгин дора гисн орбитд куртдг агъарин сбрлгтнь болхла, сбруд харгьлдана квадратн нег метр агъуд хойрграммин чидлас давхш. Болв тиим сул агъарин баядлд болв чигн агъарин боомтг, дахулин йовдлд зовар нилчан хальдагъад, дахуль Газр деер унлгьна ганцхн нег учрнь болна.

Агъарин сбрлгтин нилчар дахулин йовдлин зарм кучнь даньгин харнэ, энуня орбитнь хасгдад, Газрур дорднэ, эрглгьнэ цагин эргцнь болхла багьрна.

Агъарин боомтгин ашд орбитин ик гисн дндрнь — (апогейнь) — теруня багъ гиснас — (перигейас) зовар хурдар багьрна, тегад орбит энунла залгьлдлж джисад, тогрго орбитд дорднэ. Агъарин сбрлгт икднэ, дахуль тегад аш-суулдан нигт агъарин агъуд орад шатна.

Агъарин боомтгин ик-багьнь орбитин перигейин дндрлэ дакад дахулин аэродинамическ болн баллистическ халхин саянлэ залгьлдата. Эн боомтг нургьлдж сбруд харгьлдана чинрар, талданар келхлэ, дахулин сбруд харгьлдана нег агъуд тустг энуня чивхар (весар) тоолгдлж унлгднэ.

Искусственн дахуль баялгьнэ цагт узулдг перигейин дндрин нилчнь иим тоогьас саяанар узгдлж цаялгьгднэ: тогрго дорхн орбиттэ, перигейин 1 миньгьн километр дндртэ

искусственн дахуль илдан то-томдж уга цагт баяхмн. Перигейин 500 километр дндрт, сбруд харгьлдана ацана кемджанлэ ирлцньгьу энуня (дахулин) баялгьнэ цагнь 2 джилас авн 7 джил куртл баяхмн 160 километр дндрт болхла Газрин искусствени дахуль Газр эргдлж зугл нег дакдлж эргдлж чадхмн.

Цуг энтоот учр Газрин нег-лгч болн хойрдгч дахульсин эрглгьнэ болн баялгьнэ цагнь адл бишинь йилгьв.

Негдгч искусствени дахуль болн энуня котлврч—ракет эрглгьнэ адл цагта болн перигейин адл дндртэ билэ. Болв дахулин болн котлврч—ракетин сбруд харгьлдана ацана олн-зусн чинрин ашд эднэ сутк болгьнд эрглгьнэ цагин харуднь адл биш билэ. Эн учрар негдгч дахуль 94 хонгт, энуня котлврч—ракетнь болхла, зуг 60 хонгт баясмн.

Котлврч—ракеттагьан негдсн букл, дуньцхд, негдгч дахулин котлврч—ракетлэ адл баллистическ сан чинртэ болн эрглгьнэ турун цагтан цагин адл харутэ хойрдгч дахуль 163 суткин ут-туршарт Газр эргдлж ниссмн. Хойрдгч дахулин удан баялгьни учрнь энуня эрглгьнэ турун цагин чинрар цаялгьгднэ.

Газрин искусствени гурвдгч дахуль илдан турун хойр дахульсин перигейсин дндрлэ эки цагтан адл перигейин дндртэ, болв турун авгтан 106 минут эрглгьнэ цагта орбитд тавгдлэ. Энуня нег онц йилгьврнь—келхд багъ агьута, болв кундэрин ик холд чивх болдг. Эн учрар гурвдгч дахулин сбруд харгьлдана ацань ик гисн кемджатэ, эрглгьнэ цаг харлгьн болхла, хойрдгч дахуляс гурвн холван уданар харнэ. Таадж тоолсн дигар болхла, гурвдгч искусствени дахуль багь гихдан 500 хонгт (кус-дундур джилд), энуня котлврч—ракетнь болхла зургьан сард Газр эргдлж нисхмн.

Ю. МОРОЗОВ.